

UNUL DIN PRIMELE MONUMENTE RIDICATE LUI CUZA-VODĂ LA MĂRĂȘEȘTI

GHEORGHE POPA

Alexandru Ioan Cuza, primul domnitor al Principatelor Unite Române, făuritor al României moderne, care prin reformele sale, a contribuit la propășirea patriei sale, s-a stins din viață în exil, departe de țară, la Heidelberg, în Germania, în ziua de 15 mai 1873.

„Credincios poporului, la sfârșitul vieții ar fi dorit să se întoarcă în țară în calitate de „simplu cetățean“, dar a fost refuzat, murind departe de cei care-l înălțaseră ca domn, cu gândul mereu la soarta lor, cu dorul de patrie pe buze“¹.

Dacă în timpul vieții nu i s-a mai permis să-și revadă țara, totuși după moarte, rămășițele pămîntești ale fostului mare domn au fost aduse în țară la Ruginoasa, acolo unde evada din tumultul vieții politice și se recrea în timpul său liber.

Sicriul lui Al. I. Cuza a fost „coborît în cripta de la Ruginoasa la 29 mai 1873“² în prezența a zeci de mii de țărani care au venit să aducă un ultim omagiu aceluia care a rămas în conștiința lor domnul unirii și al eliberării lor sociale.

„Pentru omul Alexandru Ioan Cuza, posteritatea începea atunci, sub privirile cernite ale mulțimii, ale unora dintre foștii săi colaboratori și ale oficialității preocupate ca simpatia populară să nu devină cum și era, o manifestare antidinastică“³.

Puternica personalitate a marelui domnitor a rămas întipărită pentru totdeauna în inima întregului popor.

„Detronarea, exilul, aducerea prințului german și vehementa campanie denigratoare n-au izbutit să știrbească simpatia populară față de Cuza“⁴.

Simpatia, popularitatea în rîndul maselor populare s-a datorat unei legături permanente „cu poporul, cu țărănimea“ care „l-a făcut să înțeleagă cît de necesară era îmbunătățirea soartei acesteia și prin unele măsuri pe care le-a luat... Cuza s-a străduit să contribuie la vindecarea

1 Al. Zub, vol. *Cuza-Vodă, In memoriam*, Artic. *Posteritatea lui Cuza-Vodă*, p. 581.

2 V. Curticăpeanu, *Epoca lui Cuza-Vodă*, București 1973.

3 Al. Zub, *op. cit.*, p. 581.

4 Al. Zub, vol. *Cuza-Vodă. In memoriam*, p. 582.

fie și parțială a unor răni deschise de veacuri de nemiloasă exploatare feudală⁴.

Referitor la situația țărănimii în Proclamația sa către țaranii Clăcași din 14 august 1864 se preciza : „claca este desființată de-a pururea și de astăzi voi sînteți stăpîni pe brațele voastre ; voi aveți o pîrtică de pămînt proprietate și moșie a voastră, de astăzi voi aveți o patrie de iubit și de apărât”⁵.

Dar eternizarea memoriei lui Cuza nu era pe placul oficialităților și a celor două partide politice — conservator și liberal ce se succedau la putere.

Totuși masele populare, neținînd seama de părerea oficialităților vremii și-au manifestat sentimentele față de domn în diverse forme.

Această situație s-a datorat faptului că domnitorul s-a identificat cu interesele țărănimii, a luptat pentru realizarea lor și țărănimea era principalul beneficiar al legii rurale.

Astfel au apărut nenumărate propuneri ca : sate, comune, străzi, instituții, școli, cooperative sătești să poarte numele lui Cuza.

Iată una dintre propuneri : În anul „1880 la începutul lunii septembrie, se ia inițiativa de către institutorul St. Chimet și un grup de negustori din Galați, a construirii unei școli primare în acest oraș, școală care să poarte numele marelui domn și să aibă pe frontispiciu, bustul lui”⁶.

Se pare deci că la Galați, odată cu terminarea școlii a fost amplasat primul monument ridicat în memoria domnitorului.

„Inaugurarea școlii avu loc în toamna anului 1882, bustul lui Cuza, comandat și executat la Paris — un dar al Doamnei Elena — fu așezat într-o nișă a fațadei clădirii”⁷.

Dacă primul monument a fost o donație din partea Doamnei Elena Cuza, se constată totuși că memoria domnitorului nu s-a șters ci a devenit chiar mai pregnantă și mai luminoasă odată cu trecerea anilor.

Au apărut tot mai multe propuneri și încercări de a-i eterniza memoria.

La 15 mai 1903 se împlineau 30 de ani de la încetarea din viață a domnitorului Alexandru Ioan Cuza, prilej care a produs o efervescență în rîndul opiniei publice. S-au creat premisele apariției unor inițiative și propuneri de realizare a unor monumente, de atribuire a numelui de A. I. Cuza sau Unirii unor sate, școli, instituții etc. *

Astfel, ziarul „Adevărul” revenea la 25 ianuarie 1903 cu o „propunere mai veche a maiorului Orleanu de a se înălța la Focșani un monument al Unirii, pentru care prefectul N. N. Săveanu își asuma toată răspunderea”⁸.

Dar această propunere amintită mai sus a fost materializată mult mai tîrziu în orașul Focșani.

5 „Cuza-Vodă în tradiția populară” cu postfață de V. Adsăscăliței, București 1970, p. 283.

6 C. C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza-Vodă*, București, 1966, p. 464.

7 Idem, C. C. Giurescu, p. 465.

8 Op. cit., In memoriam, p. 595.

În acest context se plasează și inițiativa celor 40 de țărani din Mă-rășești de a-i ridica un monument domnitorului Cuza-Vodă.

Inițiativă ce reiese din procesul verbal încheiat în ședința extraor-dinară a Consiliului comunal al comunei Mă-rășești din 3 august 1908. Din cuvîntul primarului Niță Vasiliu relatez următoarele : „Un comitet compus din 40 de țărani din această comună încă din anul 1903 mai 15, a hotărît construirea și ridicarea în piața acestei comuni a bustului lui Alexandru Ioan I, fostul mare domn român“⁹. Însă și propunerea ini-tiată de cei 40 de țărani din Mă-rășești n-a fost finalizată decît în anul 1908.

În același an și cu același scop, de a ridica un monument la Iași lui Alexandru Ioan Cuza „s-a alcătuit un comitet la 14 octombrie 1903 sub președinția lui A. D. Xenopol, avînd ca vicepreședinți pe P. Poni, Gr. Kogălniceanu și alții“¹⁰, monument care a fost ridicat și inaugurat abia în anul 1912 în Piața Unirii din Iași.

Deși monumentul domnitorului nu poate fi realizat nici la Mă-rășești conform dorinței celor 40 de țărani, totuși în anul 1905 se mate-rializează alte două dintre intențiile acestor inimoși țărani.

În procesul verbal din 14 septembrie 1905 al consiliului comunal al comunei Mă-rășești apare propunerea de stabilire a denumirii unor străzi, printre care : Cuza-Vodă atribuit unui bulevard și Elena Doamna unei străzi, propuneri aprobate și de „onor Delegațiunea județeană“ a județului Putna¹¹. Conștienți de importanța inițiativei pe care au luat-o, președintele comitetului celor 40 de țărani din Mă-rășești — primarul Niță Vasiliu — a purtat corespondență cu Elena-Cuza, informînd-o des-pre intenția lor de a ridica un monument soțului ei.

Din răspunsul expediat la data de 20 ianuarie 1905 și primit de președintele Comitetului Niță Vasiliu citez : „Domnule Președinte, La primirea scrisorii dumneavoastră și a procesului verbal făcut de dum-neavoastră și locuitorii din comuna Mă-rășești, sufletul meu a fost cu-prins de o adîncă mîngiere, văzînd că poporul român nu dă uitării pe binefăcătorul lor. Primiți, Domnule Președinte, atît dumneavoastră cît și toți locuitorii iscăliți în acest proces verbal, simțirile mele de recu-noștință“¹².

Spre sfîrșit apare și o condiție pusă de Elena-Cuza, care ar putea surprinde. „Totodată, vă rog să nu publicați scrisoarea mea cît eu vo fi în viață“.

Cred că această condiție poate fi pusă pe seama poziției autorităților față de memoria fostului domn, dar și pe seama unor eventuale con-secințe care puteau decurge pentru dînsa.

9 Fond Prefectura jud. Putna, dosar 97/1908, fila 60.

10 In memoriam, *op. cit.*, p. 598.

11 Fond. Prefectura jud. Putna, dosar 91/1905, fila 133, Arhivele statului jud. Vrancea.

12 Scrisoarea D-nei Elena Cuza către Președintele Comitetului, Niță Vasiliu, fond Colecție de documente, pachet XVIII, act nr. 23, an 1905, 20 ianuarie.

Dacă din diferite motive economice sau politice, comitetele amintite nu și-au putut realiza intențiile nici la Mărășești nici la Iași, totuși între timp va fi inaugurat un al doilea bust și tot din inițiativa țăranilor.

Astfel, la 17 octombrie 1904 a fost inaugurat primul monument ridicat domnitorului A. I. Cuza, în comuna Grivița din județul Tutova „la care autoritățile deși invitate, n-au dorit să asiste.”¹³

La sfârșitul anului 1907 și începutul anului 1908 lucrările pentru realizarea monumentului se găseau într-un stadiu avansat la Mărășești.

Probabil că datorită răscoalelor din anul 1907, și pentru a nu crea noi motive de nemulțumire, autoritățile au devenit mai maleabile față de dorințele țăranilor.

PROCURAREA SUMELOR NECESARE

Sumele necesare ridicării monumentului din Mărășești s-au strâns inițial de la cei 40 de țărani. Apoi s-a continuat strângerea unor sume prin subscripție „avînd în total suma de 3.000 lei, iar pentru terminarea bustului în total necesită suma de lei 5.000 din care cu lei 3,750 este tocmit bustul de bronz cu pedestalul de marmură de Grecia, iar restul pentru inscripție, facerea unui grilaj în jurul bustului și alte cheltuieli; așa că mai trebuie 2.000 lei. Bustul este deja lucrat de D-l sculptor Temistocle Vidale din Ploiești.

Susținînd D-l primar — Niță Vasiliu (care era și președintele comitetului), că mai întîi ca recunoștință pentru fostul *mare DOMN ROMÂN* care a săvîrșit atîtea acte mărețe în această țară.

Și al doilea pentru că inițiativa este luată de țărani și întrucît bustul se așează în piața acestei comuni aducînd prin aceasta o înfrumusețare satului Mărășești.

În aceeași ședință extraordinară din 3 august 1908 a Consiliului comunal Mărășești D-l Primar arată că pentru aceste motive și față de apelul făcut de comitetul instituit, propune ca comuna să vină în ajutorul comitetului cu suma de lei 600 la ridicarea bustului¹⁴.

Din Decizia luată la sfârșitul ședinței reținem :

1. Admitem apelul comitetului prevăzut mai sus, ca această comună să-i vină în ajutor cu suma de lei 600, avînd următoarea denumire „Adjutor dat de comună Comitetului instituit pentru ridicarea și restaurarea bustului lui Alexandru Ioan I Cuza în piața comunei Mărășești.

În urma aprobării date de „Onor Delegațiunea Județeană” s-a depus la „Banca Populară „*Sporul Muncei*” unde mai este adunat și celălalt capital, suma de lei 600. „Aceasta ne-a încurajat foarte mult” pentru a vă propune să stăruim pe lângă Onor Delegațiunea Județeană a ne veni și județul în ajutor cu o sumă ce veți crede ca să putem cît mai curînd a aduce și așeza bustul“.

13 Al. Zub, In Memoriam, op. cit., p. 598.

14 Fond. Prefectura județului Putna, dosar 97/1908, fila 60-61.

În cererea țăranilor către Prefectura Județului Putna din 18 august 1908 se mai arată că nu s-au putut stringe toți banii „din cauza secetei care ne-a bintuit pînă mai zilele trecute, căci dacă nu se întimpla aceasta noi aveam mare speranță a se aduna toată suma numai de la locuitorii din această comună”¹⁵.

Consider că le-a venit în ajutor și Onor „Delegațiunea Județeană” deoarece numai după o lună s-a făcut inaugurarea monumentului.

AMPLASAREA MONUMENTULUI

Locul și amplasarea bustului a constituit o altă problemă ce a fost rezolvată tot într-o ședință extraordinară a Consiliului comunei Mărășești — sub președinția D-lui Niță Vasiliu primar — la data de 6 dec. 1907.

D-l primar arată că „în urma stăruințelor ce au depus pe lângă D-l Gheorghe U. Negropontes proprietarul moșiei Mărășești” — „l-au pus în cunoștință că comitetul pentru ridicarea bustului fostului domnitor român Alexandru Ioan I Cuza, are nevoie de o bucățică de loc în mărime de cca. 200 mp pentru așezarea bustului. De asemenea comuna are nevoie de o bucată de loc pentru înființarea unei piețe publice.

D-l Gheorghiu U. Negropontes*, au binevoit a ceda comunei în mod gratuit un teren de 3200 mp... care valorează 3000 lei.

Asemenea donațiune o face sub următoarele condițiuni: comuna nu va avea dreptul de a întrebuița teren decît 200 mp în capul bulevardului despre gară va fi pus de comună la dispoziția comitetului pentru ridicarea și așezarea bustului Domnului Cuza-Vodă și restul pentru piață publică”¹⁶.

Din cele relatate reiese că nu a fost ușor de realizat monumentul deși era numai un bust.

După ce inițiativa Comitetului a fost aprobată, după cum s-a putut constata, chiar organele de conducere ale comunei dar și ale Prefecturii Județului Putna au dat toate aprobările necesare, chiar și sprijin bănesc pentru ridicarea monumentului.

Monumentul în cele din urmă a fost terminat și se apropia data inaugurării.

Pe frontispiciul monumentului este următoarea inscripție: „Lui Vodă-Cuza. Primul Domn al românilor și părintele poporului. Țărâni-mea din județul Putna. Recunoștință eternă.” Pe partea stîngă a soclului: Unirea Principatelor. Secularizarea averilor mănăstirești. Împroprietărirea clăcășilor. Chemarea poporului la viață publică”.

15 Fond. Prefectura județului Putna, dosar 97/1908, fila 94.

* Dl. Gheorghe Ulise Negropontes a donat în 1919 și terenul pentru construirea Mausoleului de la Mărășești.

* Același Gheorghe V. Negropontes a donat în 1919 terenul pentru ridicarea „Mausoleului eroilor” de la Mărășești.

16 Fond. Prefectura județului Putna, dosar 97/1907, fila 4-5, Arhivele statului, jud. Vrancea.

Inscripția este însoțită de câteva versuri, scrise de Vasile Alecsandri care a cîntat unirea și pe făuritorii ei :

*„Sunt nume destinate
Ca numele tău mare
Să stea neclintite
Pe-a timpului hotare
Și veșnic să răspîndă
O falnică lumină
Pe seculii ce-n umbră
Trecînd li se închină“.*

INAUGURAREA MONUMENTULUI

Data inaugurării monumentului a fost stabilită la 29 septembrie 1908.

Comitetul celor 40 de țărani fără a cere acordul autorităților — trimite o nouă scrisoare D-nei Elena-Cuza la Piatra Neamț și o invită să participe la festivitățile de inaugurare a monumentului.

D-na Elena Cuza răspunde din Piatra Neamț la 17 septembrie 1908 — președintelui comitetului, primarul comunei D-l Niță Vasiliu. „Am primit scrisoarea dumneavoastră și cetînd-o am plîns cu lacrimi de recunoștință pentru frumoasa Dumneavoastră dovadă de recunoștință, adusă memoriei scumpului meu soț și bunului DOMN ROMÂN — care și-a iubit țara și poporul român mai presus de orice pe lume...

Aș dori ca întreaga Românie să se pilduiască de marea dumneavoastră faptă.

Eu aș fi fost fericită să mă găsesc în mijlocul dumneavoastră la această frumoasă și patriotică serbare, însă vîrsta mea înaintată și slăbită de povara anilor nu-mi mai permit să-mi pot procura această mare fericire.“¹⁷

Povara anilor și poate „prudența“ au împiedicat-o pe Elena-Cuza să participe la inaugurarea monumentului și să-și procure acea „mare fericire“ cum s-a exprimat în scrisoare, deși fericirea consider că a existat, poate printre cele din urmă, deoarece s-a stins și ea din viață la 2 aprilie 1909.

La 29 septembrie 1908 a avut loc inaugurarea monumentului, iar primarul Niță Vasiliu a ținut o cuvîntare în fața locuitorilor din Mărășești și a unei mulțimi impresionante formate din invitați și cetățeni din localitățile Focșani, Panciu, Odobești, Tecuci și Bacău.

„Astăzi 29 septembrie 1908 ne-am învrednicit să sărbătorim această inaugurare a bustului celui mai mare fost domnitor român Alexandru Ioan Cuza al cărui chip îl vedeți săpat în această piatră.

17 Scrisoarea D-nei Elena Cuza către Președintele Comitetului, Niță Vasiliu, fond colecție de documente, pachet XVIII, act. nr. 25, an 1908, luna septembrie 17.

Mulți ne-au întrebat ce însemnătate are ridicarea tocmai în acest sat a monumentului de față și de ce acesta nu s-a înfăptuit într-un oraș. Nu am răspuns atunci fiindcă nu era timpul, dar îmi permit a răspunde astăzi : Domnul Cuza ajutat de nemuritorul M. Kogălniceanu, primul său sfetnic ne-a dezrobit pe toți țărani și robii din Principatele Unite, Cuza-Vodă a sfărîmat lanțurile robiei care încătușau mîinile a milioane de români. Cuza-Vodă i-a chemat la viață publică cetățenească, i-a împroprietărit și i-a făcut stăpîni pe brațele și ogoarele lor.

De aceea ca dovadă a recunoștinței pentru marele binefăcător în ziua de 15 mai 1903, ne-am constituit în comitet și am pus la cale și făptuit ridicarea acestui modest bust și socotim onorată adunare că nemuritorului Cuza i s-ar cuveni a i se ridica în toate satele, ținșușoarele și orașele acestei țări, busturi și statui întrucît dînsul a pus temeliile cele mai bune și durabile în această țară¹⁸. La inaugurare a fost prezentă multă lume dar autoritățile n-au trimis fanfara, așa cum ar fi trebuit pentru a-i da onorul și cîntea cuvenită fostului domn.

De această situație a aflat și un ofițer patriot care a văzut marea daunare.

Regimentul de cavalerie pe care-l comanda se afla întimplător prin gara Mărășești. Acest ofițer „a dispus încolonarea regimentului și încadrarea lui la marea sărbătoare“¹⁹.

Astfel, datorită acestui ofițer patriot și fără aprobările de rigoare Alexandru Ioan Cuza s-a bucurat de toate onorurile ce i s-au cuvenit.

În discursul adresat cetățenilor comandantul regimentului a spus : „Am făcut acest gest deoarece Alexandru Ioan Cuza a fost acela care mi-a pus pe umăr tresa de sublocotenent“²⁰. Regimentul a rămas la festivități împreună cu populația pînă seara tîrziu. Numele ofițerului n-a rămas consemnat nicăieri și probabil că nici n-a dorit aceasta.

Adaug aceste pagini celor ce s-au scris pînă în prezent la actul omagial al țăranilor din Mărășești materializat prin ridicarea bustului lui A. I. Cuza pentru a completa imaginea popularității sale și pentru a consemna o aniversare.

Se împlinesc 110 ani de la încetarea din viață a domnitorului A. I. Cuza, 80 de ani de la constituirea comitetului de inițiativă a celor 40 de țărani din Mărășești și 75 de ani de la inaugurarea monumentului și toate aceste peste cîteva luni, în anul 1983.

R é s u m é

A la trentième commémoration de la mort de Couza, en 15 mai 1903, un group de 40 paysans se sont réunis dans un comité ayant le bout d'élever un monument dédié à l'illustre prince dans le centre de Mărășești.

18 Ovidiu Teodoru, *Mărășești*, 1973, p. 31-32.

19 Idem, *Mărășești*, p. 35.

20 Idem, *Mărășești*, p. 35.

Parmi les témoignages de leur décision citons le procès-verbal de 3 août 1908 de la séance extraordinaire du Conseil populaire communal de Mărășești et une correspondance avec Elena Couza.

Dans la lettre de 20 Janvier 1905, la princesse remercie au président du comité, Niță Vasiliu, et aux habitants de la commune pour leur initiative. Le premier buste de Couza a été fait donation par Elena Couza à une école qui port le nom du prince. Le deuxième a été élevé en 17 octobre 1904 dans la commune de Grivița, département de Tutova par les paysans.

En ce qui concerne le buste de Mărășești, l'argent nécessaire a été procuré par souscription et par l'aide de la commune de Mărășești.

Selon le procès-verbal de 6 décembre 1907 de la séance extraordinaire du Conseil communal de Mărășești, le lieu de l'emplacement a été faire donation par le Monsieur Gheorghe Ulise Negropontes.

Le buste est l'oeuvre du sculpteur Temistocle Vidale de Ploiești.

Une nouvelle lettre est expédié a Elena Couza qui se trouvait à Piatra Neamț, contenant une invitation à la solénité de l'inauguration du buste. La réponse de la princesse, contenue dans la lettre de 17 septembre 1908, exprime de nouveau sa reconnaissance et le regret de ne pouvoir y participer.

L'inauguration du troisième buste de Couza a eu lieu à 29 septembre 1908 à Mărășești.

Ces pages sont un hommage — en tenant compte qu'en 1983 nous allons anniverser 110 ans de la mort de Couza, 80 ans de la formation du comité et 75 ans de l'inauguration du buste.